

КІЛЬКІСНА ТА ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті проаналізовано статистичні та динамічні особливості формування трудового потенціалу регіонів України. Визначено методи та підходи щодо оцінки трудового потенціалу. Зроблено аналіз трудового потенціалу за кількісними та якісними показниками, що дозволило вирішити проблему об'єктивної оцінки трудового потенціалу регіону як необхідної умови державного управління.

Ключові слова: населення, трудовий потенціал, формування трудового потенціалу, методи оцінки трудового потенціалу, кількісні та якісні характеристики трудового потенціалу.

Summary. This article presents the static and dynamic features analysis of Ukrainian regions workforce potential's formation; the finding of the workforce potential estimation methods and approaches; the analysis of the workforce potential by quantity and qualitative characteristics, what helps to solve the problem of the region's workforce potential objective estimation as a state administration requirement.

Key words: population, workforce potential, workforce potential formation, workforce potential estimation methods, workforce potential quantity and qualitative characteristics.

Постановка проблеми. У сучасній економічній системі держави відбуваються трансформаційні процеси, які впливають на відтворення та розвиток трудового потенціалу регіонів. Розвиток соціально-економічного середовища, в якому відбувається формування трудового ресурсу, йде в умовах відкритості економіки України та супроводжується дією світової економічної кризи.

Питання дослідження трудового потенціалу регіону та умов його формування актуальні, оскільки трудовий ресурс — один із основних елементів економічної структури регіону, відповідно, вивчення факторів, які впливають на його формування, потребують комплексного та системного підходу.

Одним із ключових елементів концепції ефективного формування трудового потенціалу є його економічна оцінка та визначення підходів до його продуктивного використання. У зв'язку з цим саме кількісні та якісні параметри трудового потенціалу стають вагомим чинником результативності економічних перетворень.

Аналіз основних напрямів досліджень і публікацій. Проблеми реалізації підходів формування трудового потенціалу активно вивчалися українськими економістами, демографами: І. І. Бажан, І. К. Бондар, С. Й. Вовканичем, М. І. Долішнім, С. М. Злупком, В. П. Мікловдою, С. М. Писаренком, М. І. Пітюlichem, які розробили теоретичні та методичні підходи формування трудового потенціалу. В дещо іншому напрямку аналізують демографічні та соціально-економічні аспекти трудового потенціалу вчені Д. П. Богиня, О. М. Левченко, С. І. Пирожков. Важливі досягнення у вивченні проблем зайнятості та регулювання ринку праці викладені в працях С. І. Бандура, Е. М. Лібанової, В. В. Онікєнка, В. П. Онищенко, Ю. І. Саєнка та ін.

Мета статті полягає у визначенні підходів до аналізу трудового потенціалу регіонів як за якісними, так і за кількісними характеристиками.

Виклад основного матеріалу. Комплексне дослідження трудового потенціалу передбачає збір, систематизацію, узагальнення й аналіз інформації. Отже, точність і повнота вивчення об'єкта аналізу залежить перш за все від джерел інформації. Детальну демографічну та соціально-економічну характеристику населення дають переписи населення, поточний облік природного і механічного руху населення, спеціальні вибіркові обстеження населення, а також реєстри, які ведуться далеко не в усіх країнах. При вивченні трудового потенціалу важливими є не тільки демографічні характеристики населення, а й економічні. Поява в країні такого явища, як безробіття диктує необхідність систематичних вибіркових обстежень населення і забезпечення вільного доступу до результатів цих обстежень.

Отже, на основі узагальненого аналізу щодо існуючих методик оцінки трудового потенціалу отримано систему оціночних показників та алгоритм розрахунку (табл. 1).

Аналіз наведеної матриці показує, що такі показники, як кількісні та міграційні доцільно розраховувати з використанням натурального і вартісного підходів. Якісні та інтегральні показники найбільше відображає система індексів як основа відносного підходу. Узагальнені показники трудового потенціалу визначаються через комбінацію інтегральних показників з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів. Слід зазначити, що більшість відомих методів оцінки трудового потенціалу відносяться до рівня підприємства, і при цьому існує дуже мало методичних напрацювань оцінки потенціалу регіону та країни в цілому.

Матриця методів оцінки трудового потенціалу

Методичні підходи Показники	Натуральний		Вартісний		Відносний	
	Ресурсний	Тимчасовий	Витратний	Результативний	Бальний	Комбінований
Кількісні	Кількість трудових ресурсів	Фонд робочого часу	Заробітна плата	Додана вартість	Кількісні градації	Ефективність трудових ресурсів
Якісні	Кваліфікація чисельності	Якість фонду робочого часу	Вартість підвищення кваліфікації	Інноваційність продукції	Якісні градації	Підвищення ефективності
Міграційні	Трудові ресурси мігрантів	Фонд робочого часу мігрантів	Вартість залучення мігрантів	Додана вартість міграції	Заміщення трудових ресурсів	Ефективність міграційних ресурсів
Інтегральні	Загальна чисельність	Загальний фонд робочого часу	Загальні витрати	Загальна додана вартість	Загальний бал оцінки	Загальна ефективність
Узагальнені	Розрахунок інтегрального показника трудового потенціалу					

Джерело: узагальнено автором.

Тому для комплексного дослідження трудового потенціалу врахуємо визначені підходи до кількісної характеристики трудового потенціалу, а саме: загальна кількість населення; кількість населення працездатного віку; кількість економічно активного населення. Кількість зайнятих відображає реалізовану на ринку праці частину трудового потенціалу і кількісно виражає не потенційно можливу сукупну пропозицію праці, а фактично реалізовану на даний момент. Тому зайнятість необхідно досліджувати окремо, враховуючи всю складність та багатогранність відносин сучасного ринку праці та те, що вона відображає процес використання трудового потенціалу.

Отже, аналізуючи загальну кількість населення країни як кількісну характеристику трудового потенціалу, відомо, що за чисельністю населення Україна займає 6 місце в Європі. Станом на початок 2012 року на території країни проживало 45,6 млн. осіб.

Слід зазначити, що абсолютна й відносна чисельність перспективного з позиції демографічного відтворення трудового потенціалу населення, вікових контингентів в Україні скорочуватимуться, що загрожує появою дефіциту кваліфікованої робочої сили через активізацію міграційних процесів. Посилення інтенсивності трудової еміграції обумовлено низьким рівнем оплати праці в Україні, наявність безробіття перетворює трудові міграції на основний засіб забезпечення прийняттого рівня життя значної частини населення країни. Трудові міграційні поїздки з України до країн СНД, Західної і Центральної Європи стали масштабним явищем: їх обсяги, за найбільш вірогідними оцінками, становлять близько 3,5 млн. осіб у середньорічному обчисленні. Але це тільки експертні оцінки, оскільки точні статистичні дані відсутні. В умовах глобалізації трудова міграція є природним явищем, але не у таких масштабах, як в Україні, де вона передусім має економічні передумови. Зокрема, зросла інтенсивність трудової міграції від 2,5 млн. до 6,5 млн. осіб працездатного віку, із них 70,2 % — у віці 30–55 років.

Щодо динамічних характеристик забезпечення трудовим потенціалом країни, то слід відзначити щорічне скорочення загальної кількості населення країни. Якщо порівняти фактичну кількість населення України із прогнозованими показниками, що розроблялися в Україні і за кордоном на початку дев'яностих років, то можна дійти висновку, що країна втрачає свій трудовий потенціал швидше, ніж прогнозувалося найбільш песимістичними прогнозами. Крім того, прогнозується погіршення статеві-вікової структури населення, що також негативно вплине на обсяг сукупної пропозиції на ринку праці України. Як бачимо із табл. 2, для всіх регіонів України без виключень характерним є скорочення населення, абсолютний та відносний приріст населення для всіх регіонів України є від'ємним.

Для більш повного аналізу порівняємо відносний приріст населення кожного регіону із загальним по Україні і визначимо ті регіони, в яких процес скорочення населення іде повільніше, ніж в середньому по країні. Для цього визначимо відносно порівняльний приріст населення регіону (ВПП_{нр}) за формулою:

$$ВПП_{нр} = \frac{H_{р2011} - H_{р2006}}{H_{р2006}} * 100\% - \frac{H_{2011} - H_{2006}}{H_{2006}} * 100\%, \quad (1)$$

де $H_{р}$ — загальна кількість населення регіону, осіб;
 H — загальна кількість населення України у відповідних роках, осіб.

Значення відносно-порівняльного показника демонструє, що в Закарпатській області відбулося збільшення населення на 2,0 млн. осіб, а у Волинській, Івано-Франківській, Одеській, Рівненській та Чернівецькій областях процес скорочення населення іде значно повільніше, ніж в середньому по Україні. У Кіровоградській, Луганській, Сумській та Чернігівській областях кількість населення скорочується значно швидше, ніж в цілому в Україні.

Особливості забезпечення трудовим потенціалом оцінюються за допомогою групування; визначимо інтервал групування:

Динаміка загальної чисельності населення по Україні та її регіонах у 2006–2011 рр. (на початок року)

Територія	Роки						приріст		
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	абсолютний, млн. осіб	відносний, %	відносно- порівняльний, %
Україна	46929,5	46646,0	46372,7	46143,7	45962,9	45778,5	-1151,0	-2,453	x
АР Крим	1983,8	1977,1	1971,1	1967,3	1965,3	1963,5	-20,3	-1,023	1,429
Вінницька	1701,6	1686,5	1672,2	1660,0	1650,6	1641,2	-60,4	-3,550	-1,097
Волинська	1040,4	1038,0	1036,4	1036,2	1036,7	1037,2	-3,2	-0,308	2,145
Дніпропетровська	3447,2	3422,9	3398,4	3374,2	3355,5	3336,5	-110,7	-3,211	-0,758
Донецька	4622,9	4580,6	4538,9	4500,5	4466,7	4433,0	-189,9	-4,108	-1,655
Житомирська	1330,1	1317,1	1305,5	1294,2	1285,8	1279,0	-51,1	-3,842	-1,389
Закарпатська	1245,4	1243,8	1242,6	1243,4	1244,8	1247,4	2,0	0,161	2,614
Запорізька	1861,0	1846,9	1832,9	1821,3	1811,7	1801,3	-59,7	-3,208	-0,755
Івано-Франківська	1388,9	1385,4	1382,6	1381,1	1380,7	1379,8	-9,1	-0,655	1,798
Київська	1763,8	1751,1	1737,3	1727,9	1721,8	1717,6	-46,2	-2,619	-0,166
Кіровоградська	1067,2	1053,1	1039,7	1027,0	1017,8	1010,0	-57,2	-5,360	-2,907
Луганська	2409,1	2381,9	2355,4	2331,8	2311,6	2291,3	-117,8	-4,890	-2,437
Львівська	2577,1	2568,4	2559,8	2552,9	2549,6	2544,7	-32,4	-1,257	1,196
Миколаївська	1219,6	1211,9	1203,6	1195,8	1189,5	1183,3	-36,3	-2,976	-0,523
Одеська	2402,2	2395,5	2394,7	2392,2	2391,0	2388,7	-13,5	-0,562	1,891
Полтавська	1554,9	1540,5	1524,9	1511,4	1499,6	1487,8	-67,1	-4,315	-1,862
Рівненська	1156,5	1154,4	1152,0	1151,0	1151,6	1152,5	-4,0	-0,346	2,107
Сумська	1226,3	1226,3	1196,8	1184,0	1172,3	1161,5	-64,8	-5,284	-2,831
Тернопільська	1112,1	1105,4	1098,6	1093,3	1088,9	1084,1	-28,0	-2,518	-0,065
Харківська	2829,0	2812,1	2795,9	2782,4	2769,1	2755,1	-73,9	-2,612	-0,159
Херсонська	1126,5	1117,1	1107,5	1099,2	1093,4	1088,2	-38,3	-3,400	-0,947
Хмельницька	1373,4	1361,4	1350,3	1341,4	1334,0	1326,9	-46,5	-3,386	-0,933
Черкаська	1341,5	1328,0	1315,5	1304,2	1295,2	1285,4	-56,1	-4,182	-1,729
Чернівецька	908,2	906,3	904,5	904,1	904,4	904,3	-3,9	-0,429	2,024
Чернігівська	1168,5	1151,9	1135,9	1121,3	1109,7	1098,2	-70,3	-6,016	-3,563

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [1].

$$I = \frac{Q_j \max - Q_j \min}{3} = \frac{4433011 - 904277}{3} = 1176244,7. (2)$$

У результаті відокремлюємо три групи регіонів за кількістю наявного населення: 1) регіони із мінімальною кількістю населення ($Q_j < Q_j \min + I$) — регіони із кількістю населення, меншою за 2080521,7 осіб ($904277 + 1176244,7$); 2) регіони із середньою кількістю населення ($Q_j \min + I < I_j < Q_j \min + 2I$) — регіони із кількістю населення від 2080521,7 осіб до 3256766,4 осіб ($904277 + 2 \cdot 1176244,7$); 3) регіони із максимальною кількістю населення ($Q_j \min + 2I < I_j < Q_j \max$) — регіони із кількістю населення понад 3256766,4 осіб (табл. 3).

Максимальна кількість населення проживає в таких областях, як Донецька (9,68 % від загальної кількості населення країни) та Дніпропетровська (7,29 %). У цих областях зосереджено 16,97 % трудового потенціалу країни. Найменша кількість населення характерна для Чернівецької (1,98 %) та Кіровоградської (2,2 %) областей тощо.

Групування регіонів за рівнем відносного приросту населення проводиться аналогічно з інтервалом групування:

$$I = \frac{ВПн_j \max - ВПн_j \min}{3} = \frac{0,161 - (-6,016)}{3} = 2,059. (3)$$

У результаті відокремлюємо три групи регіонів за рівнем відносного скорочення населення: 1) регіони із мінімальним рівнем відносного скорочення населення ($-1,898 \% < ВПн$); 2) регіони із середнім рівнем відносного скорочення населення ($-3,957 \% < ВПн < -1,898 \%$); 3) регіони із максимальним рівнем відносного скорочення населення ($ВПн < -3,957 \%$).

Для одночасної оцінки статистичних і динамічних характеристик трудового потенціалу регіонів України за загальною кількістю населення побудуємо матрицю оцінки статичних та динамічних особливостей формування трудового потенціалу регіонів України за загальною кількістю населення, за кількістю економічно активного населення, за динамікою населення працездатного віку та за динамікою кількості економічно активного населення (табл. 3).

Дослідження проведемо в такій послідовності: 1) дослідимо загальні тенденції по Україні; 2) згрупуємо регіони за кількістю населення працездатного віку; 3) порівняємо результати із результатами групування регіонів за загальною кількістю населення; 4) згрупуємо регіони за напрямими динамічних змін в кількості населення працездатного віку; 5) визначимо напрями демографічного розвитку регіонів.

Матриця оцінки статичних та динамічних особливостей формування трудового потенціалу регіонів України

Регіон	Показники		
	Кількість населення	Кількість економічно активного населення	Відносний приріст (скорочення) кількості населення працездатного віку
	Відносне скорочення населення	Відносний приріст (скорочення) кількості економічно активного населення	Відносний приріст (скорочення) кількості економічно активного населення
АР Крим	мінімальна	мінімальна / відносна сталість	скорочення / відносна сталість
Вінницька	мінімальна / середнє	мінімальна / відносна сталість	відносна сталість / скорочення
Волинська	мінімальна	мінімальна / відносна сталість	приріст / скорочення
Дніпропетровська	максимальна / середнє	максимальна / відносна сталість	скорочення / відносна сталість
Донецька	максимальна	максимальна / скорочення	скорочення / відносна сталість
Житомирська	мінімальна / середнє	мінімальна / скорочення	відносна сталість
Закарпатська	мінімальна	мінімальна / скорочення	відносна сталість / приріст
Запорізька	мінімальна / середнє	мінімальна / відносна сталість	скорочення / відносна сталість
Івано-Франківська	мінімальна	мінімальна / відносна сталість	відносна сталість / скорочення
Київська	мінімальна / середнє	мінімальна / скорочення	приріст / відносна сталість
Кіровоградська	мінімальна / максимальне	мінімальна / скорочення	скорочення / відносна сталість
Луганська	середня / максимальне	середня / скорочення	скорочення / відносна сталість
Львівська	середня / мінімальне	середня / відносна сталість	відносна сталість / скорочення
Миколаївська	мінімальна / середнє	мінімальна / відносна сталість	скорочення / відносна сталість
Одеська	середня / мінімальне	середня / приріст	відносна сталість
Полтавська	мінімальна / максимальне	мінімальна / скорочення	скорочення / відносна сталість
Рівненська	мінімальна	мінімальна / приріст	приріст
Сумська	мінімальна / максимальне	мінімальна / скорочення	скорочення / відносна сталість
Тернопільська	мінімальна / середнє	мінімальна / приріст	приріст / відносна сталість
Харківська	середня	середня / відносна сталість	відносна сталість
Херсонська	мінімальна / середнє	мінімальна / скорочення	скорочення / відносна сталість
Хмельницька	мінімальна / середнє	мінімальна / скорочення	відносна сталість
Черкаська	мінімальна / максимальне	мінімальна / скорочення	скорочення / приріст
Чернівецька	мінімальна	мінімальна / приріст	відносна сталість / приріст
Чернігівська	мінімальна / максимальне	мінімальна / скорочення	скорочення / відносна сталість

Джерело: розроблено автором.

Розрахунки свідчать, що кількість населення працездатного віку за період 2008–2011 рр. дещо знизилась (табл. 4).

Відносний приріст населення працездатного віку в 2011 році порівняно з 2008 роком становив 2,07 %.

За статичними показниками оцінки інтервал групування дорівнює (4):

$$I = \frac{НПВj \max - НПВj \min}{3} = \frac{2035,6 - 358,1}{3} = 559,2. \quad (4)$$

У результаті відокремлюємо три групи регіонів за кількістю населення працездатного віку: 1) регіони із мінімальною кількістю населення працездатного віку ($917,3 < НПВ$); 2) регіони із середнім рівнем відносного скорочення населення ($1476,5 < ВПн < 917,3$); 3) регіони із максимальним рівнем відносного скорочення населення ($ВПн < 1476,5$).

Для групування регіонів за напрямками динамічних тенденцій формування трудового потенціалу за кількістю населення працездатного віку отримуємо такий інтервал:

$$I = \frac{\Delta НПВj \max - \Delta НПВj \min}{3} = \frac{2,64 - (-8,41)}{3} = 3,68. \quad (5)$$

У результаті відокремлюємо такі групи регіонів:

1) регіони із максимальним скороченням населення працездатного віку ($НПВ < -1,05$); 2) регіони із відносно сталими тенденціями в кількості населення працездатного віку ($-4,73 < НПВ < -1,05$); 3) регіони із максимальним приростом населення працездатного віку ($-1,05 < НПВ$).

Формування в системі освіти високоякісного трудового потенціалу має завершуватися гідною його реалізацією, тобто розвиток творчих фахівців має сенс тільки за умови їх працевлаштування. Відстежимо залежність економічної активності працездатного населення від наявного освітньо-кваліфікаційного рівня (рис. 1).

Очевидно, що максимальний рівень економічної активності серед працездатного населення характерний для осіб з повною загальною середньою та вищою освітою, мінімальний — для осіб, що не мають освіти або мають початкову загальну освіту.

Для групування регіонів за кількістю економічно активного населення (ЕАН) протягом 2005–2011 рр. отримуємо такий інтервал:

$$I = \frac{ЕАН \max - ЕАН \min}{3} = \frac{2173,1 - 419,6}{3} = 584,5. \quad (6)$$

Динаміка населення працездатного віку України та її регіонів у 2008–2011 рр., тис. осіб

Регіон	2008	2009	2010	2011	приріст	
					абсолютний	відносний
Україна	20675,7	20321,6	20220,7	20247,9	-427,8	-2,1
АР Крим	890,4	894,9	881,9	892,8	2,4	0,3
Вінницька	705,4	697,0	692,5	692,9	-12,5	-1,8
Волинська	441,4	436,3	435,7	440,4	-1,0	-0,2
Дніпропетровська	1543,7	1566,0	1549,8	1541,5	-2,2	-0,1
Донецька	2126,5	2037,6	2017,5	2035,6	-90,9	-4,3
Житомирська	568,5	556,2	552,3	546,9	-21,6	-3,8
Закарпатська	553,2	546,1	543,2	540,7	-12,5	-2,3
Запорізька	828,4	822,9	813,1	813,5	-14,9	-1,8
Івано-Франківська	545,0	535,6	535,8	540,4	-4,6	-0,8
Київська	782,2	755,2	751,2	748,5	-33,7	-4,3
Кіровоградська	458,7	435,9	431,6	436,1	-22,6	-4,9
Луганська	1068,6	1021,4	1009,6	991	-77,6	-7,3
Львівська	1087,2	1090,5	1100,5	1104,2	17,0	1,6
Миколаївська	558,4	539,8	537,4	537,4	-21,0	-3,8
Одеська	1020,2	1026,1	1030,5	1036,1	15,9	1,6
Полтавська	691,8	662,1	661,6	662,9	-28,9	-4,2
Рівненська	490,9	491,0	478,1	492,2	1,3	0,3
Сумська	559,0	501,8	508,7	512	-47,0	-8,4
Тернопільська	427,3	433,6	437,9	438,6	11,3	2,6
Харківська	1282,9	1260,4	1264,0	1272,8	-10,1	-0,8
Херсонська	506,2	497,0	492,7	488,3	-17,9	-3,5
Хмельницька	578,3	576,0	571,5	566,5	-11,8	-2,0
Черкаська	579,3	579,0	578,4	576,6	-2,7	-0,5
Чернівецька	364,7	356,5	353,7	358,1	-6,6	-1,8
Чернігівська	483,3	478,4	469,4	463,2	-20,1	-4,2

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [1].

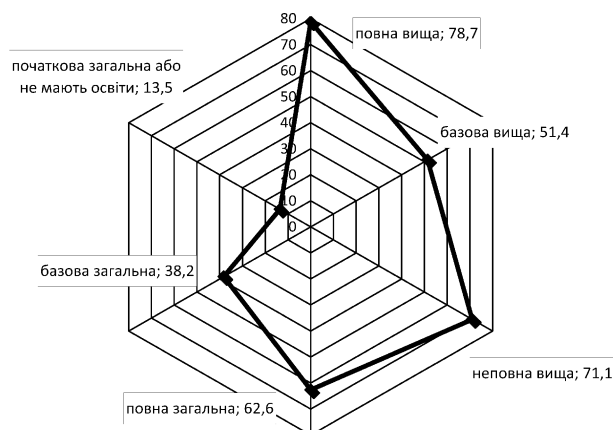

Рис. 1. Економічна активність працездатного населення за рівнем освіти у 2011 р., тис. осіб (джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [1])

У результаті відокремлюємо такі групи регіонів: 1) регіони із мінімальною кількістю економічно активного населення ($EAN < 1004,1$ ($419,6 + 584,5$)) — АРК, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області; 2) регіони із середньою кількістю економічно активного населення ($1004,1 < НПВ < 1588,6$ ($419,6 + 2 \cdot 584,5$)) — Луганська, Львівська, Одеська, Харківська області; 3) регіони із максимальною кількістю економічно

активного населення ($1588,6 < НПВ$) — Дніпропетровська, Донецька області.

Для групування регіонів за відносним приростом кількості економічно активного населення протягом 2005–2011 рр. отримуємо такий інтервал:

$$I = \frac{\Delta EAN \max - \Delta EAN \min}{3} = \frac{6,83 - (-6,18)}{3} = 4,34 \% \quad (7)$$

і такі групи регіонів: 1) регіони із максимальним скороченням кількості економічно активного населення ($НПВ < -1,84$) — Донецька, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області; 2) регіони із відносно сталими тенденціями в кількості економічно активного населення ($-1,84 < НПВ < 2,5$) — АР Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Івано-Франківська, Львівська, Миколаївська, Харківська області; 3) регіони із максимальним приростом кількості економічно активного населення ($2,5 < НПВ$) — Рівненська, Чернівецька області.

Висновки. Провівши оцінку трудового потенціалу регіонів України за 2005–2011 роки, можна зробити висновок про те, що динаміка кількості економічно активного населення та населення працездатного віку не є пропорційною. Зі зміною кількості працездатного населення в регіонах України відбуваються такі процеси:

1. При скороченні кількості населення працездатного віку відбувається: а) його часткове за-

міщення населенням непрацездатного віку зі збереженням сукупної пропозиції на ринку праці за рахунок підвищення економічної активності серед осіб, що раніше відносились до групи економічно неактивних, і перш за все — осіб старше працездатного віку (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Чернігівська області та АР Крим); б) розширення сукупної пропозиції праці за рахунок населення непрацездатного віку, що відповідає «економічно вимушеній» пропозиції праці — Черкаська область.

2. При збільшенні кількості населення працездатного віку відбувається: а) часткове заміщення населенням працездатного віку раніше ЕАН непрацездатного віку зі збереженням сукупної пропозиції на ринку праці (Київська, Тернопільська області); б) збільшення кількості населення працездатного віку призводить до ще більшого зростання кількості ЕАН регіону. Це може бути викликане тим, що заробітна плата населення працездатного віку, як правило, вища, що впливає на заміщення годин праці годинами дозвілля на ринку праці членів сім'ї непрацездатного віку, що відповідає відрізу «економічно вільної» пропозиції праці (Волинська область); в) відбувається пропорційне підвищення економічної активності праці (Рівненська область).

3. Відносна сталість у змінах кількості населення працездатного віку викликає переважно відносну сталість у змінах кількості ЕАН регіонів (Одеська, Харківська, Житомирська та Хмельницька області), але може викликати як скорочення кількості ЕАН (Львівська, Вінницька та Івано-Франківська області), так і підвищення (Закарпатська та Чернівецька області) залежно від ситуації, що склалася на ринку праці.

Проведене дослідження спрямовано на вирішення завдання отримання достовірних оцінок щодо ресурсів економічної системи. Використані методичні підходи дозволяють вирішити проблему об'єктивної оцінки трудового потенціалу регіону, що є необхідною умовою державного управління. Ці підходи засновані на аналізі відомих наукових положень про економічний потенціал в цілому і про трудовий потенціал зокрема. Розрахунок індексних і рейтингових оцінок являє сучасний механізм макроекономічного аналізу, їх використання обґрунтовує доцільність проведення подальших наукових досліджень.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : ukrstat.gov.ua.